

ובכאן ג"כ הביא זה ונראה דדעת הרמב"ם משום דדבר זה מיישב לבו של אדם ולכן ביה"כ שהוא יום קדוש וצריכא ציכותא דדעתא נכון לעשות בן אבל במ"ב כל מה שדעתו מבלבלת טוב יותר כיון שהוא יומא דצערא ובגמ' מי שעשה כן גם במ"ב לפי שהיה אסמנים גדול ולא היה יכול לחיות בלא זה ולא בסתם בני אדם וכן משמע מלשון המור שם שזהו כדי ליישב הדעת ע"ש והמור ס"ל דגם עתה יש אניני הדעת שצריכין לכך וכן הביאו רבינו הרמ"א בסעיף י"ד ודבריהם מוציאה מן המים בלילה עד שביום היא כנגובה ורק בלחלוחית קצת וכתבו דבכה"ג אפילו לתענוג שרי ע"ש והוא פלא דאיך מותר במ"ב לתענוג וצ"ל דלאו תענוג ממש הוא אלא להסיר שיעמומו וצ"ע :

יך סיכה אסורה במ"ב בין סיכת הראש בין סיכת הגוף וכל זה הוא סיכה של תענוג אבל מי שיש לו חטמין בראשו או צרעת על גופו וצריך לסוך סך כדרכו ואינו חושש כיון שאין הכוונה לשם תענוג וכן לחוף ראשו במסרק מותר שגם זה אינו לשם תענוג אלא כדי שלא יצטרך להתחכך בראשו כידוע אבל אסור דרחוץ השיער אפילו במעט מים אלא יחופם יבישים אם צריך ומזכרת לכך :

מן נעילת הסנדל אסור דווקא של עור אבל של בנד או של עץ או של שעם והם קליפי עץ או של גמי מותר ושל עץ או גמי או שעם ומחופה עור אסור וכן בתי שוקיים שמקצתן מחופין עור אסור והנה אצלינו הולכין בקלאסין שהם של איזה מין שנראה כעור ואינו מעור אלא מאיזה מין דבק וקורין לזה רוזני ונראה שהוא מין דבק וחששתי שע"פ רוב דבק הוא מעור שלוק ואולי דינו כעור אך כיון שנשקפו נתבטלו משטם הקודם כמו לחם כשנשלק נתבטל מתורת לחם וה"ג כן הוא ואע"ג דבישול בעור אדרבא מקשה אותו כדמשמע בשבת וע"ט. זהו בבישול בלבד אבל הדבק הוא בישול ונימוח ובוה וודאי נתבטל משמו הקודם והרי אפילו קלף שהוא העור בשלימות אלא שעיקרהו וגררהו נשתנה בכל דיניו מעור וכ"ש בכה"ג ומיהו מנעלים של קלף וודאי אסור כיון שהם עור ממש : מן וכן האכל והמרוחק אסורים בגעילת הסנדל כמו במ"ב ואם היו מהלכין בדרך גועלין בי קשה לילך בדרך בלא סנדל וכשיגיעו לעיר יחלוצו אבל לשרה סמור

מבילה ותמכול כמ"ש ביו"ד סי' קצ"ט וגם רוחצות מעט במוצאי מ"ב וכן נהגו : ולתפלה מותר לרחוץ ידיו דהוי כטבילת מצוה וכן מי שנכנס לבית הכסא או השתין צריך ליטול ידיו מפני הנקיות שהרי צריך לברך אשר יצר מיהו לא ירחוץ כל היד אלא לפי מה שצריך להעביר הלכלוך ואפילו שלא לצורך תפלה וברכה אלא שהיו ידיו מלוכלכות במים וכצוה ורוחץ כדי להעבירם מותר כללו שר דבר כל רחיצה שאינה של תענוג מותר במ"ב ולכן נשים המבשלות במ"ב וצריכות לרחוץ בידיה איזה מאכל רוחצת ואינה חוששת כיון שאינו לתענוג וא"ר סק"ז :

יא ונוטל אדם ידיו שחרית כשעומד ממטתו דסתם ידים מלוכלכות הן ולא יטול כל היד אלא עד קשרי אצבעותיו ולאחר שנטל ידיו ועדיין הן לחות קצת לאחר הנגובה מותר לו להעבירן על גבי עיניו דפניו אסור לרחוץ רק העינים בידים לחות קצת מותר אך אם חיה לפלוג בעיניו ודרכו לרוחצם במים רוחץ עד שמעביר הלפלוג דהוה כמיט וכצוה שרוחץ כדרכו ואינו חושש כיון שאין זה לתענוג אלא לנקות את העינים מפלוגין :

יב וההולך להקביל פני רבו או אביו או מי שנדול ממנו או שהולך לצרכי מצוה עובר במים עד צוארו אם הדרך כן היא ואינו חושש כיון שאינו לתענוג ואפילו בחזרה מדרכו מותר דאם לא תתיר לו בחזרה גם הוא לא ילך וימנע ממצוה וכן ההולך לשמור פירותיו שלא ינגבם או שמזכר למזכרם וכיוצא בזה או שהולך למסחרו עובר עד צוארו במים ואינו חושש כיון שאינו לתענוג אבל בחזרתו אסור דבוה לא שייך דומר דאם לא תתיר לו חזרה אף הוא לא ילך דודאי ילך משום הפסד ממנו וגם כשלא ילך מה איכפת לנו וכן הבא מן הדרך ורגליו כהות מותר לרוחצם בגימ' כיון שהוא להסיר צער בלבד ולא לשם תענוג וכן שאינו לתענוג מותר כמ"ש :

יג איתא ביומא וע"ח. על אחד מהחכמים שמטפחת היתה לו והיה שורה אותה במים בעט"ב ולמחר מעבירה על גבי עיניו ומקנה בה פניו ידיו ורגליו ע"ש וכיוצא בזה אומר שם על יוה"כ והרמב"ם ז"ל ביה"כ טביא זה בפ"ג משבחת עשור ולענין מ"ב לא הביא זה אבל המור במ" תרי"ג בה"י יוה"כ הביא זה

פלו
הוא
רק
קם
בינו
דין
זולת
ופה
כ"כ
ג"ש
מ"א
זינו
תם
ולפי
נות
זים
ג"ח
בנו
יך
לת
ויך
ול
ער
ל
זין
נה
ים
לי
זיו
יך
חן
לו
ה
זן
יו
ק
ה
ה
ז

thread and with heated waxed thread was a comparatively simple task. The first important step in the more difficult problem of sewing together soles and uppers by a machine was taken in the United States by Lyman R. Blake in 1858. Blake's machine was ultimately perfected as the McKay sole-sewing machine—one of the most successful and lucrative inventions of modern times. Blake secured his first English patent in 1859, his invention being thus described: "This machine is a chain-stitch sewing-machine. The hooked needle works through a rest or supporting surface of the upper part of a long curved arm which projects upwards from the table of the machine. This arm should have such a form as to be capable of entering a shoe so as to carry the rest into the toe part as well as any other part of the interior of it; it carries at its front end and directly under the rest a looper, which is supported within the end of the arm so as to be capable of rotating or partially rotating round the needle, while the said needle may extend into and through the eye of the looper, such eye being placed in the path of the needle. The thread is led from a bobbin by suitable guides along in the curved arm, thence through a tension spring applied to the arm, and thence upwards through the notch of the looper. The needle carrier extends upwards with a cylindrical block which can be turned round concentrically with it by means of a handle. The feed wheel by which the shoe is moved along the curved arm during the process of sewing is supported by a slider extending downwards from the block, and applied thereto so as to be capable of sliding up and down therein. The shoe is placed on the arm with the sole upwards. The feed wheel is made to rest on the sole." Blake's original machine was very imperfect and was incapable of sewing round the toe of a shoe; but a principal interest in it coming into the hands of Gordon McKay (1821-1903), he in conjunction with Blake effected most important improvements in the mechanism, and they jointly in 1860 procured United States patents which secured to them the monopoly of wholly machine-made boots and shoes for twenty-one years. On the outbreak of the Civil War in America a great demand arose for boots, and, there being simultaneously much labour withdrawn from the market, a profitable field was opened for the use of the machine, which was now capable of sewing a sole right round. Machines were leased out to manufacturers by the McKay Company at a royalty of from $\frac{1}{4}$ to 3 cents on every pair of soles sewed, the machines themselves registering the work done. The income of the association from royalties in the United States alone increased from \$38,746 in 1863 to \$589,973 in 1873, and continued to rise till the main patents expired in 1881, when there were in use in the United States about 1800 Blake-McKay machines sewing 50,000,000 pairs of boots and shoes yearly. The monopoly secured by the McKay Company barred for the time the progress of invention, but still many other sole-sewing machines were patented. Among the most important of these is the Goodyear welt machine—the first mechanism adapted for sewing soles on lasted boots and shoes. This machine originated in a patent obtained in 1862 in the United States by August Destory for a curved-needle machine for sewing outsoles to welts, but was not successful till taken in hand by Charles Goodyear, son of the well-known inventor in indiarubber fabrics. This device was first applied in a machine for sewing turn shoes. Later it was used in a machine which sewed with a chain-stitch through the channel of the insole through the welt and upper, and a little later still it was followed by the "rapid outsole lock-stitch machine," which united the outsole to the welt with lock-stitching. Improvements have been continually effected in the Goodyear system and numerous accessory mechanisms have been brought out, until there is now not a single operation necessary in shoemaking, however insignificant, for which machinery has not been devised. In consequence the range of machines employed in a modern shoe factory is very extensive, the various operations being highly specialized, and there being minute subdivision of labour. Through the fundamental principles were not in all cases of American origin, American inventors were foremost in developing such machinery, and America took the lead in employing it to the supersession of handwork in shoemaking. When English makers, in about the seventh or eighth decade of the 19th century, were forced by the pressure of economic necessity to do the same, they found that the suitable machinery was controlled by American makers, from whom therefore they had to hire it on the payment of royalties and under stringent conditions which rendered it difficult for them to use machines of any other maker, even if available, on pain of the whole plant being stripped from their factories. The British United Shoe Machinery Company, the English branch of the United Shoe Machinery Company, of Boston, Mass., thus maintained a practical monopoly of the supply of shoemaking machinery in Great Britain. However, by the beginning of the 20th century English makers began to assert themselves and to show that they could produce machines able to compete effectively with those from America. The loosening of the American monopoly thus begun was aided by the Patent Act of 1907, section 27 of which provided that a patent may be revoked if the article is not manufactured "to an adequate extent" in Great Britain (most of the shoe machinery in question having been manufactured in America), while section 38 prohibits the insertion in a lease of conditions excluding the lessee from using articles or processes not supplied or owned by the lessor.

Rubber Shoes.—The manufacture of indiarubber galoshes,¹ shoes, fishing boots, &c., forms an important branch of the indiarubber industry, especially in America, where rubber overshoes, colloquially known as "rubbers," are extensively worn, and where fully 1000 different shapes and sizes are said to be produced. So far back as 1833 the Roxbury India Rubber Company was constituted to work the discovery that indiarubber dissolved in turpentine and mixed with lampblack formed a varnish which gave a hard waterproof surface when applied to leather, but the process failed because the varnish melted with heat and cracked with cold. This defect was remedied by Charles Goodyear (1800-1860), who found that when sulphur was combined with the rubber by the aid of heat the product ("vulcanized rubber") was not only stronger but retained its elasticity through a wide range of temperature. His patent, taken out in 1844, was the foundation of various American rubber industries including that of rubber boots and shoes. Guttapercha has also been used instead of leather for the outer soles of boots.

SHOE-BILL, a huge African bird from the White Nile, the *Balaeniceps rex* of ornithology, now regarded as a giant heron. It was first brought to Europe by M. Parkyns and described by J. Gould in the *Zoological Proceedings* (1851, pp. 1, 2, pl. xxxv.)

After J. Wolf in *Trans. Zool. Soc.*

Shoe-Bill or Whale-headed Heron.

as an abnormal pelican. This view was disputed by Reinhardt (*op. cit.* 1860, p. 377), and wholly dispelled by W. K. Parker in the *Zoological Transactions* (iv. pp. 269-351), though these two authors disagreed as to its affinities, the first placing it with the storks, the last assigning it to the herons. In singularity of aspect few birds surpass *Balaeniceps*, with its gaunt grey figure, some 5 ft. in height, its large head surmounted by a little curled tuft, the scowling expression of its eyes and its huge bill in form

¹ The galosh or golosh was originally a wooden shoe or clog, but later came to mean an overshoe (cf. R. Holme, *Armoury*, 1688: "Gallosios are false shoes, or covers for shoes"). The word is adapted from the French *galoches*, from Low Lat. *galopedium*, a wooden shoe, Gr. *καλοπέδιον*, shoemaker's last, from *καλον*, wood, and *πούς*, foot.

I
t
a
.
s
T
a
ti
E
fr
gu
ou
of
na
a
An
Pe
the
No.
unc
divi
S.
of ti
Bibl
bell
it w
octa
Jewi
solen
Day
Israe
largel
peopl
instru
midst
Gideo
togeth
SHC
merely
which
8th cer
as the
(genera
suprem
History
leader,
generali
stereoty
till in r
the Tok
till 1867
theory s
sweet a
mikado's
The te
in the 19
English r
SHOLA
division
rail. Mu
Since 187
fort, of M
centuries.
of which
municipal
ant centre
The Dis
in Karmal
there is a
or undulat
where a b

סופרים פ"כ הל' ה' כתוב נר חנוכה מנוה להניחה נפתח הסמן לרה"ר ע"ש :

כא קי"ל דאסור להשתמש לפני נרות של חנוכה ויתבאר בסי' תרע"ג ולפיכך כשמדליק בביתו על שולחנו צריך נר אחר כדי להשתמש לאורה ולא אמרינן כיון שמוכרח הוא עב"פ להדליק על שולחנו הרי בע"כ משתמש לאורה דאפילו אם ידליק נר אחר הרי גם אורה מסייע לתשמישו דמ"מ מחוייב להדליק נר אחר כדי שיהא השימוש גם בנר של חול וגם משים היכר שידעו שאסור להשתמש לאורה ואם יש שם מדורה א"צ נר אחר שיכול להשתמש לאור המדורה אך אם אדם חשוב הוא שאין דרכו להשתמש במדורה צריך להדליק נר אחר ומזה יצא המנהג שגם השמש שכו מדליקין הנר חנוכה ידלק ג"כ לא רחוק מהנרות חנוכה כדי שאם ישתמש ישתמש בפני השמש ולא בפני הנרות :

כב מצוה להניחה למטה מי' טפחים סמוך לקרקע דבזה יש היכר שהוא למצוה דנר של חול שרתשמיש אין מניחין כל כך נמוך ור"ל ומ"מ לא יניחה בפחות מג' סמוך לקרקע דבכה"ג אין היכר למצוה כלל ומ"מ אם הניחה למעלה מי' יצא ובלבד שתהא למטה מעשרים אמה דאם הניחה למעלה מכ' אמה פסולה דלמעלה מכ' לא שלמא עינא ואפילו הורידה למטה פסולה דבעינן הדלקה במקום הכשר וצריך לכבותה ולהניחה למטה מכ' ולהדליקה וי"א דהאידינא שמדליקין בבית כשר אפילו למעלה מכ' דכיון דהבית יש לה קירווי ודפנות העין שולטת אף למעלה מכ' כמו בסוכה בדפנות מגיעות לסכך והטור חולק בזה דדווקא בסוכה שהעין שולטת על כל הסכך אבל הבא בהנרות שהם למטה מן הגג אין נ"מ וכן נראה מדעת רוב הפוסקים שלא חילקו בכך וכשמדליק בחלון נראה דאין חילוק ויכול להניחו בכל מקום שירצה בין למטה מג' לקרקעית החלון ובין למעלה מי' טפחים דבחלון יש היכר בכל מקום ונ"מ נמ"א סק"ו וכשמדליק בפתח ויש שם אסקופה נ"ל דחשבינן מן האסקופה ולא מן הקרקע ויניח לכתחלה בתוך י"ט סמוך להאסקופה ולמעלה מג' טפחים מהאסקופה ופשוט הוא דאם הפשוט גבוה דחשבינן ממקום הנרות ולא מראש הפמיט והרמב"ם לא הזכיר כלל הך דבתוך י' טפחים משום דבגמ' יש דיחוי עד זה אבל רוב הפוסקים פסקו כהטור והש"ע משום דזהו דיחוי בעלמא

אבר להלכה קי"ד כן וכן עיקר לדינא וכן אנו נוהגים :

כג מצוה להניח נר חנוכה בטפח הסמוך לפתח דא"כ כיון דמדליקין בחוץ לא יהא ניכר שזהו נר חנוכה שהרי אין היכר כלל שהבעה"ב הניחו שם ור"י כ"כ. ד"ה מנוה ומניחו מצד שמאל כדי שיהא מוקף במצות מזוזה סימין ונר חנוכה משמאל ולכן אם אין שם פתח הראוי למזוזה מניחו בימין דבכל מקום ימין עדיף ואם הניחה בתוך חלל הפתח על המשקוף הצדדים והוא רחב הרבה יניחו מחציו של הכניסה לצד הבית לצד שמאל ולא מחציו של היציאה והכ"י והכ"ה והט"ו סק"ו האריכו כזה לכל הפי' הפשוט כמ"ש ודו"ק :

כד והנה עתה אין אנו מדליקין בחוץ ואף שאין סכנה אצלינו מ"מ כמעט הוא מהנמנעות מפני שבכל המדינות שלנו ימי חנוכה הם ימי סגרור גשם ושלג ורוחות חזקים וא"א להניחם בחוץ אם לא להסגרים בזנכות וכולי האי לא אטרחוהו רבנן ועוד דבזה לא יהיה היכר למצוה כל כך וגם לא בכך המקומות יניחו לעשות כך ולכן כולנו מדליקין בבית ולכן כיון שההיכר הוא רק לבני הבית ואין היכר לבני רה"ר כלל אין לחוש כל כך אם אין מדליקין בטפח הסמוך לפתח ומ"מ המנהג להדליק בטפח הסמוך לפתח כמו בימיהם ואין לשנות או שמדליקין בתוך הפתח על המשקוף השמאלי אמנם אם רבים הם בני הבית וכל אחד רוצה לקיים המצוה בפ"ע א"א להדליק בטפח הסמוך לפתח שיתערבו הנרות ולא יהיה היכר כלל כמה ימים בחנוכה ולכן טוב יותר שכל אחד יברך בטקום מיוחד על החלונות וכיוצא בו ומ"מ לא ידליקו במקום שמדליקין כל השנה כמו על השלחן וכיוצא בו כי אז לא יהיה היכר כלל ואף שההיכר הוא רק לבני הבית מ"מ ג"כ צריך קצת היכר וכן המנהג להדליק נר חנוכה שלא במקום שמעמידין נרות כל השנה ויותר טוב מן הכל דאם יש לו חלון הפתוח לרה"ר יעמידם אצל החלון ויראו גם בני רה"ר דרך החלון ואיכא פרסומי ניסא ומנ"א סק"ו וכן אני נוהג :

כה כתבו הטור והש"ע דבכה"כ מעמידין המנורה לצד דרום לזכר המנורה שהיתה בדרום אבל איפן הסידור תלוי בפלוגתא דמנחות ונ"מ : אם מזרח ומערב מונחין או צפון ודרום ולכאורא מדרבי סבר שם

הנשואות לילך בנילוי ראש ועי' באהע"ז סימן קמ"ז
ובוהר נשא הזהיר מאד בזה [סס סק"ד] והנשים הבאות
ממקומות שאין דרכן לגלותן למקום שדרכן לגלותן ואין
דעתן לחזור מותרות לגלותן [סס נסס אלסקר] :

ועתה בואו ונצווה על פרצות דורינו בעוה"ר שזה
שנים רבות שנפרצו בנות ישראל בעון זה והולכות
בנילוי הראש וכל מה שזעקו על זה הוא לא לעור ולא
להעיל ועתה פשתה המספרת שהנשואות הולכות
בשערותן כמו הבתולות או לנו שעלתה בימינו כך מיהו
עכ"פ לדינא נראה שמותר לנו להתפלל ולברך נגד
ראשיהן המגולות כיון שעתה רובן הולכות כך והנה
כמקומות המגולים בגופה וכמ"ש הסרדכי בשם ראב"ה
בספ"ג הו"ל כל הדברים שהוכרנו לערוה דוקא בדבר
שאינו רגילות להגלות אבל בתולה הרגילה בנידוי שיער
לא חיישינן דליכא דרהור עכ"ל וכיון שאצילנו גם
הנשואות בן ממילא דליכא דרהור [והר"ף והרמב"ם
הסמיטו לגמרי דין שיער וקול משום דס"ל דלאו לק"ש
איתמר עכ"ל] :

יש לזהר משמיעת קול זמר אשה בשעת ק"ש ואפילו
באשתו דאלו שלא באשתו גם שלא בשעת ק"ש אסור
דכך אמרו חו"ל שם קול באשה ערוה אבל קול דיבורה
מותר וכן קול הרגיל בו מותר באשתו גם לק"ש וז"ל
המרדכי שם בשם הר"א מפיץ הלכך אסור לומר דבר
שבקדושה בשמיעת קול שיר של אשה ובעונותינו וכו'
אין אנו נוהרים מללמוד בשמיעת קול שיר של נשים
ארמיות עכ"ל ונראה דדוקא כשמשוררות בפיהן הוה

איסור ולא/ כשמנגנות עד הכלי דבזה לא שייך דרהור
וערוה :

כבר נתבאר דאסור לקרות ק"ש כנגד ערוה ואפילו
נגד ערות בן נח ואפילו נגד ערות קמן ויש מתדיין
כנגד ערות קמן כל זמן שאינו ראוי לביאה והיינו בן
תשע שנים ויום אחד וכן עיקר לדינא ועי' יו"ד סימן
רס"ה שיש שאין אוחזין בערות התנוק בשעת הברכה
על המילה ויש שאוחזין דארבא בזה לא שייך ערוה
שהרי ל"ס לקדשו בקדושת המילה :

ערוה בעשיות והיינו בכלי זכוכית אף ע"ג שהערוה
מכוסה ובצואה שרי בכה"ג מ"מ בערוה אסור כיון
שנראית ובערוה כתיב ולא יראה כך ערות דבר והרי
נראית וכן כשהוא לבוש נגד דק שהערוה נראית מתוכה
או אשה הלוכשת נגד דק שכשרה נראית מתוכה הוי
כערוה גלויה :

כתב רבינו הב"י בסעיף ו' היתה ערוה כנגדו והחזיר
פניו ממנה או שעצם עיניו או שהוא בלילה או
שהוא סומא מותר לקרות דבראיה הלי רחמנא והא לא
חוי לה עכ"ל ורבים חולקים עליו וס"ל דשום דבר לא
מהני רק החזרת פנים דפירושא דלא יראה אינו שהוא
לא יראה אלא שלא יהא ראוי להתראות וא"כ מאי
מהני עצימת עינים או לילה או סומא כיון שאחרים
העומדים במקומו יכולים לראות וכן עיקר לדינא [ב"ח
וט"ז סק"ג ומג"א סק"ט] וכן מוכח בירושלמי וגם החזרת
פנים אינו מועיל אלא כשמהפך כל גופו לצד האחר
[מ"ז סס] וכבר בארנו בר"ם ע"ד דהרהור מותר גם נגד
הערוה ע"ש :

סימן עו להזהר מצואה בשעת ק"ש . ובו כ"א סעיפים :

העבירו צואה לפניו כלומר שהוא קורא ק"ש ואחר
נושא צואה לפניו ואף שהצואה עוברת מ"מ אסור
דסוף סוף ליכא מחניך קדוש וכן כשהצואה עוברת
כנגד עיניו מלפניו אסור לקרות אף כשהצואה רחוקה ד'
אמות מכאן וצריך להרחיק מלא עיניו ואם הצואה
מלאחריו די שיתרחק ממנה ד' אמות ושלא יגיע לו הריח
וכשהצואה מן הצדדין שלו ג"כ די בד' אמות כמלאחריו
ולכן כשאדם עומד אצל המים וצואה שמה על פני
המים הוה ג"כ הדין כמו שנתבאר [ב"י וע"ז סק"א] ויש
מי שרוצה להקל מלפניו בד' אמות ואינו עיקר [מג"א
בסס ז"ח ועט"ז סס אצל ה"ר סק"ד מסכים להב"ט דגם
מלפניו די בד"א] :

צואה במים אינו מתבטל אא"כ המים עכורים שאין
הצואה ניכר בהם [ט"ז] ודוקא שאין כאן ריח רע
ופי חזיר כצואה עוברת דמי [גמרא כ"ה] ואפילו עולה
מן הנגר דאין הרחיצה מועלת לו דהוי כנגרף של רעי
ולכן יזהר מלהתפלל בבית שחזירים מצוים בו ואסור
לעשות שם שום ברכה ואסור להניח תפילין שם והולכי
דרכים

כבר נתבאר דצואה הוי כערוה ואסור לקרות ק"ש
ולתפלל ולומר ברכות וללמוד במקום שיש צואה
כנגדו וצואה חמורה מערוה דצואה גם בהרהור אסור
כמ"ש ריש סימן ע"ד מיהו כהא קילא צואה מערוה
דערוה בעשיות אסור לקרות כנגדה כמ"ש בס"י הקודם
אבל צואה בעשיות מותר אע"ג דמתחזיא מפני שהתורה
בכיסוי תלתה כדכתיב ושבת וכסית את צאתך והרי היא
מכוסה ולכן אע"פ שרואה אותה דרך דפנותיה מותר :

וכן צואה בטמא מניח סנדלו עליה וקורא ק"ש דחשיבה
כמכוסה ואם אין הריח רע טגיע אליו מותר אבל
כשיש ריח רע אסור ואפילו לדעה שבס"י ע"ט דמחיצה
מהני אף לריח רע ע"ש וזו מחיצה ולא כיסוי בעלמא
וכן דוקא שהסנדל לא יגע בהצואה דכיון דהסנדל הוה
על גוף האדם כשהסנדל נוגע בהצואה הוי כאלו הצואה
על גופו ולכן יש לזהר מאד היוצאין מבית הכסא
וממקומות שאינם נקיים לקנח היטב מנעליו קודם כניסתן
לבהמ"ד להתפלל :

(כג) * וי"א שכל * שאין (ח) ששים רבוא עוברים בו (כד) בכל יום אינו רה"ר : ה' מבוואות הרחבים ט רש"י סס וכן

נפ' קמח דפירוכין ונפ' ג' דניחא וממ"ג וממ"ק והסס"ת והרוקח נכ"י קמ"ס והתוס' נפ"ל דשנת דמשמע קלח קן וכ"כ נפ"י דשנת אכל הרמב"ם לא הוכיח תנאי זה כפ"ד וכ"כ כ"ה בשם רמב"ן ורשב"א הפכים עמכם וכ"כ כהנאות מדרכי במסכת שבת שכתוף פירוכין וכ"כ רמ"ן כפ"ס נמש אשה והריב"ש כתבו שאף שאין ס' רבוא עוברין בו כו"ר ר"ס י ס"פ כפ"ד בשם הרשב"א

באר היטב

רשויות שלנו כרמלית הם משמע כדעה אחרונה . וצפי העולם מורגל עכשיו שאין לנו ר"ה והיא כדעת הר"א והס רביס . וע"כ המחמיר יחמיר לעלמו ואין בידו למחות למה שגוהגין עכשיו כאותן הרבנים

באר הלכה

שנתרנג וגם רחיה כרוס ממשי"כ הכ"ח וכו"ש דעת הרמב"ם דלפילו יערות הסמוכין לדרכים ג"כ ר"ה הם משום דשכיחי רבים הסמתלקין מן הדרך וסולקין סס וכ"כ כוה ומשי"כ המ"ח דיש לאותו דרך כל דין ר"ה נראה דכוותו דכתיב שיהא רוחב הדרך ט"ו אמה וגם שלא יהיה מקורס כדי שיהיה חל עליה סס ר"ה וממילא חל על שאר מקום הסוק אף שאינו מכוון נגד הפילוס וכ"ל דל"ה אין חל סס ר"ה על כל הסוק :

* וי"א שכל וכו' . ועמס הדעה הראשונה שאין לנו ללמוד מדגלי מדבר אלא לענין ר"ה ממש שלא תהא מקורס ושיהיה כה שם פשרס אמה ושתהא מפולשת אכל לא למנין הדורסים כה : * שאין ששים רבוא וכו' . פ"ן נמ"כ משי"כ לדעת המחבר משמע דלא ס"ל כן והיינו מדכתב דפס זו רק בשם י"א והנה המ"ח כתב דמסימן ט"ג כסי"ח סס משמע כהמחבר דס"ל כן להלכה וכבר דחו דבר זה כמה וכמה אחרונים דכ"ה סס רק דעת הסלמדים וכותו ודלדרכה יש רחיה מכמה מקומות כש"ע

דעתו לפסוק דיש ר"ה מן התורה אפילו בפחות מששים רבוא והוא כסימן ר"ב סתם המחבר דלא י"א כתייט במחטו סמוך לחשיכה כפ"ס וכהב המ"ח ללדידן דל"ל ר"ה שרי וכן כסימן ט"ה כתב המחבר כל הנהו דלסורס הכמה לאלח לר"ה וכתב סס המ"ח דלכרמלית שרי דכל שכתבירו פסור אכל אסור כהמה מותר ע"ש וכן כסימן ט"ז לגבי פיר של יחיד ונעשית של רבים פירש רש"י של יחיד שלא היו כה ששים רבוא ולכסוף נוספו כה דיריין וכרמב"ם פירש פיר שיה קנין יחיד ופשוט דהרמב"ם אזיל לשיטתו . כענינו דלא ס"ל כלל תנאי דששים רבוא וכ"כ סס הגר"א כתיאורו והנה כש"ע העתיק סס רק פירוש הרמב"ם ופשוט דאזיל לשיטתו כאן דהעתיק פירש"י רק בשם י"א ולדינא לא ס"ל כן דלי ס"ל להלכה כמשי"כ המ"ח היה לו להעתיק סס פירוש רש"י . וכ"כ הפולח שנת בשם כהנ"ג וכן בל"ר ובתוספת שנת דמדכתב המחבר דפה . ראשונה כסתמא משמע דעתו כן . ועתה נבוא להתבונן אודות מה שכתבו המ"ח והט"ו דרוב פוסקים ס"ל כה"ח הנה בלחמ כפי מה שפתיק ככ"י בקי"ור נמ"ך את פקרי השיטות דימו סס שרק אלו סס החולקים כוה . [ובנות ככ"י היה כיון שאנו מולאים כמה מגדולי הראשונים שמחמירין כוה ע"כ בודאי עכ"פ נכון להחמיר] אכל כלאר חפשו דבר זה כפוסקים מלאנו עוד הרבה מגדולי הראשונים המחמירים כענין זה . אכן מתחלה לחשב דעת המקילין כוה ראשון לכו"ס כתיאור זה בשם כ"ה [ואינו כהנ"ג שלפנינו] ורש"י כעירובין [דף ו' דף ג"ט] וממ"ג וממ"ק וספר התרומה ורבינו מתיב ורו"ת ותוספות פרק כמה אשה [ולר"י משמע שם דלא פסיקא ליה כולי האי דבר זה] והר"ש פ"א דעירובין וה"ח וטעור ור"ז אכן לעומת זה יש הרבה שוכרין שר"ה הוא מן התורה כשרבים נוקטין במקום כוה אס הוא מפולח ולא כענין ס' רבוא שלא המה הרמב"ם . ור"ת והרמב"ן והרשב"א והריב"א ור"ת נפרק כמה אשה והגהת מדרכי במסכת שבת והרשב"ם [כהנ"ג פ"ק דשנת בשם הרשב"ם בדין האסקופס שהחמיר סס מאוד נגד דינא דגמרא וכתב שאין לנו וכו' ויבוא לידו איסור תורה ע"ש כרי דס"ל שגם כוהמ"ז שאין כוהמ"ז ס"ר ג"כ יש מן התורה ר"ה] וכן ר"א ממין כהכר ירחים שלו [שלא הוכיח כלל בתנאי ר"ה בשום רבוא] והריב"ש והמאירי פ"ו דשנת כולס ס"ל דלא כענין ס' רבוא ועיין כריטב"א פרק כ"ד מעבדין כתב סס שרוב הגאונים סוכרין כן וגם בודאי מסתברא כן דאלו אס היה ר"ה דוקא מ"ס רבוא לא היה משתמ"ך הגמרא להשמיענו ד"י וגם כדף ז' פ"א דקמקסא הגמרא אטו כל בני לאו כרמלית נינהו אמאי לא תירץ דלחלו לרבות שיכא דלא היה ס' רבוא וגם דידוע שגורו חז"ל לפנין תקיפת שופר בשבת [וכן לפנין קריאת המגילה] וביטלו פשה דאורייתא לכלל ישראל כדי שלא יבוא לידי חילול שבת שיכא אותו אלא תכס וילמדנו וא"י אמרת דבוא דוקא כשים באותה סעיר ס' ר"ה הוא דבר שאין מלוי כלל וכלל כ"א חז"ה פיר יחידס כפולס . וע"כ בודאי יש להחמיר כהכר"ה הראשונה וכמו שכתב הרש"ל והמשאח כנימין ומ' אשכ"ה סע"ז רחיה מדכרי הרמ"ח כסימן רמ"ו שכתב סס שכל רשויות שלנו כרמלית סס כתב הכ"ה מתיב דאינו רחיה כלל דשם איירי לענין להחמיר וכן מה שמסתפק סס בדכרי הרשב"א גופא כבר דחו דכתיב כמה אחרונים דמה שכתב ככ"י זו הקוש"א היינו קוש"א ראשונה שמתירא להוליא וגם כר"ה כהמה מקומות בתשובותיו כסימן תקכ"ב ובסימן תש"ו בקי"ור וכן סעידו כריטב"א והריב"ש כשמו שסוכר דלא כענין ס' רבוא ועיין כהכר גאון יעקב שכתב בשם כהנ"א ז"ל ג"כ רחיה לשיטת המחמירין מכל זה מוכח שיש להחמיר כדעה הראשונה [אך במקום שיש עוד ז' להקל יש לסמוך על הסכנא אחרונה כ"כ א"ר ע"ש] ומ"ס אין כוה כה לחות ביד המקילין שסס סומכין על הפוסקים העומדים כשיטת כה"ג ורש"י כ"ל אכל כל י"ש בודאי יש להחמיר לעלמו דכוותינו י"ש ג"כ ר"ה מן התורה וממילא אין לסמוך על פירוש של כוה"פ דכתיב דוקא דלתות וכמו שכתב"ה הכל לקמן כסימן כס"ד ע"ש כמ"כ וככ"ל וכ"כ

משנה ברורה

ע"ש : (כג) וי"א שכל שאין ששים רבוא וכו' . סניחא להו דנס לזה כענין דומיא דגלי מדבר שהיו ששים רבוא ואף שהיה סס עוד ערב רב וגשים וספ (כ"ה) לא חשיבין אלא מה שנמלא ככתוב כפירוש . ולענין הלכה (כ"ב) מדעת המחבר דכתב דעה זו רק בשם י"א משמע להלכה לא ס"ל כן ומ"מ אין כוה לחות ביד

הסומכין על דעה זו דדעה זו ג"כ לא דעת יחידה היא כמו שכתבתי בתיאור הלכה וכן דלדו (כ"ג) כמה אחרונים (כ"ד) וכל כעל נפש יחמיר לעלמו ועיין כסימן כס"ד במשנה ברורה סק"ו ובתיאור הלכה כאן וע"ס : (כ"ד) בכל יום . חפשיה בכל הראשונים העומדים כשיטה זו ולא נזכר בדבריהם (כה) תנאי זה רק שהיו מלויין סס ששים רבוא . ועיין מה שכתבנו כהנ"ל בשם הרמב"ן

דעתו לפסוק דיש ר"ה מן התורה אפילו בפחות מששים רבוא והוא כסימן ר"ב סתם המחבר דלא י"א כתייט במחטו סמוך לחשיכה כפ"ס וכהב המ"ח ללדידן דל"ל ר"ה שרי וכן כסימן ט"ה כתב המחבר כל הנהו דלסורס הכמה לאלח לר"ה וכתב סס המ"ח דלכרמלית שרי דכל שכתבירו פסור אכל אסור כהמה מותר ע"ש וכן כסימן ט"ז לגבי פיר של יחיד ונעשית של רבים פירש רש"י של יחיד שלא היו כה ששים רבוא ולכסוף נוספו כה דיריין וכרמב"ם פירש פיר שיה קנין יחיד ופשוט דהרמב"ם אזיל לשיטתו . כענינו דלא ס"ל כלל תנאי דששים רבוא וכ"כ סס הגר"א כתיאורו והנה כש"ע העתיק סס רק פירוש הרמב"ם ופשוט דאזיל לשיטתו כאן דהעתיק פירש"י רק בשם י"א ולדינא לא ס"ל כן דלי ס"ל להלכה כמשי"כ המ"ח היה לו להעתיק סס פירוש רש"י . וכ"כ הפולח שנת בשם כהנ"ג וכן בל"ר ובתוספת שנת דמדכתב המחבר דפה . ראשונה כסתמא משמע דעתו כן . ועתה נבוא להתבונן אודות מה שכתבו המ"ח והט"ו דרוב פוסקים ס"ל כה"ח הנה בלחמ כפי מה שפתיק ככ"י בקי"ור נמ"ך את פקרי השיטות דימו סס שרק אלו סס החולקים כוה . [ובנות ככ"י היה כיון שאנו מולאים כמה מגדולי הראשונים שמחמירין כוה ע"כ בודאי עכ"פ נכון להחמיר] אכל כלאר חפשו דבר זה כפוסקים מלאנו עוד הרבה מגדולי הראשונים המחמירים כענין זה . אכן מתחלה לחשב דעת המקילין כוה ראשון לכו"ס כתיאור זה בשם כ"ה [ואינו כהנ"ג שלפנינו] ורש"י כעירובין [דף ו' דף ג"ט] וממ"ג וממ"ק וספר התרומה ורבינו מתיב ורו"ת ותוספות פרק כמה אשה [ולר"י משמע שם דלא פסיקא ליה כולי האי דבר זה] והר"ש פ"א דעירובין וה"ח וטעור ור"ז אכן לעומת זה יש הרבה שוכרין שר"ה הוא מן התורה כשרבים נוקטין במקום כוה אס הוא מפולח ולא כענין ס' רבוא שלא המה הרמב"ם . ור"ת והרמב"ן והרשב"א והריב"א ור"ת נפרק כמה אשה והגהת מדרכי במסכת שבת והרשב"ם [כהנ"ג פ"ק דשנת בשם הרשב"ם בדין האסקופס שהחמיר סס מאוד נגד דינא דגמרא וכתב שאין לנו וכו' ויבוא לידו איסור תורה ע"ש כרי דס"ל שגם כוהמ"ז שאין כוהמ"ז ס"ר ג"כ יש מן התורה ר"ה] וכן ר"א ממין כהכר ירחים שלו [שלא הוכיח כלל בתנאי ר"ה בשום רבוא] והריב"ש והמאירי פ"ו דשנת כולס ס"ל דלא כענין ס' רבוא ועיין כריטב"א פרק כ"ד מעבדין כתב סס שרוב הגאונים סוכרין כן וגם בודאי מסתברא כן דאלו אס היה ר"ה דוקא מ"ס רבוא לא היה משתמ"ך הגמרא להשמיענו ד"י וגם כדף ז' פ"א דקמקסא הגמרא אטו כל בני לאו כרמלית נינהו אמאי לא תירץ דלחלו לרבות שיכא דלא היה ס' רבוא וגם דידוע שגורו חז"ל לפנין תקיפת שופר בשבת [וכן לפנין קריאת המגילה] וביטלו פשה דאורייתא לכלל ישראל כדי שלא יבוא לידי חילול שבת שיכא אותו אלא תכס וילמדנו וא"י אמרת דבוא דוקא כשים באותה סעיר ס' ר"ה הוא דבר שאין מלוי כלל וכלל כ"א חז"ה פיר יחידס כפולס . וע"כ בודאי יש להחמיר כהכר"ה הראשונה וכמו שכתב הרש"ל והמשאח כנימין ומ' אשכ"ה סע"ז רחיה מדכרי הרמ"ח כסימן רמ"ו שכתב סס שכל רשויות שלנו כרמלית סס כתב הכ"ה מתיב דאינו רחיה כלל דשם איירי לענין להחמיר וכן מה שמסתפק סס בדכרי הרשב"א גופא כבר דחו דכתיב כמה אחרונים דמה שכתב ככ"י זו הקוש"א היינו קוש"א ראשונה שמתירא להוליא וגם כר"ה כהמה מקומות בתשובותיו כסימן תקכ"ב ובסימן תש"ו בקי"ור וכן סעידו כריטב"א והריב"ש כשמו שסוכר דלא כענין ס' רבוא ועיין כהכר גאון יעקב שכתב בשם כהנ"א ז"ל ג"כ רחיה לשיטת המחמירין מכל זה מוכח שיש להחמיר כדעה הראשונה [אך במקום שיש עוד ז' להקל יש לסמוך על הסכנא אחרונה כ"כ א"ר ע"ש] ומ"ס אין כוה כה לחות ביד המקילין שסס סומכין על הפוסקים העומדים כשיטת כה"ג ורש"י כ"ל אכל כל י"ש בודאי יש להחמיר לעלמו דכוותינו י"ש ג"כ ר"ה מן התורה וממילא אין לסמוך על פירוש של כוה"פ דכתיב דוקא דלתות וכמו שכתב"ה הכל לקמן כסימן כס"ד ע"ש כמ"כ וככ"ל וכ"כ

שער הציין

(כ"ה) תוספות פירוכין וי"ו ע"א : (כ"ב) אף דהמ"ה כתב לכו"ח מדעת המחבר כעלמו כסימן ט"ג ס"י ללדידן לית לן ר"ה אין רחיה מוס דפתיק רק לשון בעל התרומות [תוספת שבת וברכי יוסף ובי"ת מאיר] וגם מה שכתב סע"ז לכו"ח מהכ"י כעלמו בשם הרשב"ה כבר דחו אותה כשתי ידיס בל"ר ובמחבר מדרכי וכמו שהנחתי כהנ"ל : (כ"ג) המ"ח והט"ו ועוד כמה אחרונים שהעתיקו דבריהם : (כ"ד) בית מאיר כסימן כס"ד והמ"ח : (כ"ה) ורק כרש"י כעירובין ג"ט מלאחי שכתב פיר של יחיד שלא היו נכנסין בה תמיד ס' רבוא של בני אדם ולא חשבוה ר"ה וכו' וגם סס אין כוהו שיהיו ס' רבוא נוקטין בו ככל יום [ורחיה כדף וי"ו שסס מקור דין ר"ה לא זכר רש"י תנאי זה כלל] ורק שכל לבאר דכרי המשנה שאמרו פיר של יחיד ונעשית של רבים דהיינו שלא היה סס מעולם באותה סעיר ס' רבוא רק אח"כ נתיישבו באותה סעיר הרבה אנשים עד שנתקבלו כהטעם סמ"ך רבוא אכל אין הכרח שישיח לרין להסמ"ך רבוא שיפגרו בכל יום דרך סמכ"ה הפולח .

that his father stated that the great advantage of the book is that it includes no intricate discussions, but rather "is entirely practical halachah."¹⁸ Similarly, rabbis who contributed letters of approval (*haskamot*) to the publication of the *Mishnah Brurah* also wrote that the book is designed to present "the clear law, the law that one should be instructed to follow,"¹⁹ that the author strived "to explain every detail of practical halachah,"²⁰ and that he reconciled the difficulties of the *Ahronim* "so that the words of the *Shulhan Aruch* cohere properly, arranged to state the clear halachah in a true and unwavering manner."²¹ It thus seems clear that we are not talking about a reluctance to issue resolute rulings.

We may conclude, then, that soft stringency is not a state of no-decision. Rather, it is a state of decision *to* leave the reader some degree of free choice between the normative options presented to him. Indeed, this is a special normative category. It breaks the normative dichotomy of obligation/prohibition, or "do/don't do," and establishes a norm of desirable behavior—"one should do" or "it is preferable to do." The premise underlying this norm is that there are preferred behaviors that are not complete duties and therefore cannot be imposed on the entire community, but which can be presented as a standard to which one should aspire. The individual can decide whether he wants to serve God on a higher level, and correspondingly take the higher standard upon himself, or whether he wants to suffice with the lower standard. Certainly, the language of soft stringency encourages the individual to accept the higher standard, or at least to aspire to do so. This is an approach that perceives two levels of halachic norms: a uniform norm that is equally obligatory for all Jews without exception, and a hierarchical norm that merely is suggested, designed for those who wish to serve God on a higher level. Those who do not aspire to this level or cannot achieve it can opt to reject the soft stringency. Thus, the soft stringency as utilized by the Hafetz Hayim, in spite of being a form of stringency, ironically often creates an opening for leniency.

Indirect support for this analysis can be found in the testimony of the Hafetz Hayim's son. R. Leib does not mention the soft stringency in particular, but he clearly hints that the very fact that his father displayed the leniency-stringency spectrum implies that he allowed for leniency, even in rulings that the average reader may mistake for stringencies:

Many good people might think that my father of blessed memory ruled stringently in every matter in order to comply with all opinions and not bother himself. In reality, this was not the

case. My father was stringent only for himself, but for others he was not at all stringent. He thoroughly researched every law, brought a variety of opinions (that were not mentioned by other authorities), and above all distinguished between Torah obligations and rabbinic obligations, all in order to be lenient.²²

Where the Hafetz Hayim wanted to rule the lenient option out, R. Leib continues, he simply deleted it:

Indeed, in several instances, he did not want to uproot the boundaries that had been set by previous authorities and that the people had adopted as custom. In such cases, even if we found other more lenient positions, he deleted them.²³

We cannot deduce from this that in every case that the Hafetz Hayim cited an opposing view he saw it as an optional ruling, for we find many instances in which he cites such opinions and then rejects them resolutely in his conclusive ruling. However, we can conclude that in any instance that he cited variances of opinion without issuing a conclusive ruling, including instances where he utilized the soft stringency, his intent was to permit the lenient opinion. In this way, he hinted that the ruling was "open," thus allowing the individual to choose his path. There can be no doubt that the Hafetz Hayim knew very well that many of his readers, who were not parts of the scholarly elite, would make significant use of this openness, and he apparently allowed for it.

Deliberate Vagueness

Whether he meant to or not, the Hafetz Hayim's approach expresses another important jurisprudential element: It presupposes that a ruling does not necessarily have to be categorical. In fact, his frequent use of the pattern of soft stringency reflects a strong notion of the "open texture" (to use H.L.A. Hart's term),²⁴ or the "space of vagueness," that the text may have. Of course, every legal and halachic scholar knows that normative texts may contain such vagueness, but the Hafetz Hayim's phrasing expresses a readiness to create this vagueness deliberately. The displaying of the options on the leniency-stringency spectrum without deciding between them is a *de facto* recognition of the legitimacy of such a formulation.

Compared to many halachic authorities, the Hafetz Hayim's approach is unique. Most of them see their role in dissolving the vagueness as much as they can, through an intellectual process of interpreting

difference of opinion among the authorities, I clarified the practical conclusion of the Ahronim.⁴²

Note that the book does not address itself to rabbis and scholars who wish to learn and further their Torah knowledge, but to the common Jew who faces practical halachic questions in his everyday life. The final product is a book that enables him to know the roots of the halachic issue without having to open other books, and provides him with the final determination of the law. Another proof that the *Mishnah Brurah* was designed for the common Jew is that it not only brings the opinions of the various legal authorities, but also provides a literal explication of the words and an explanation of the content for every law in the *Shulhan Aruch*—elements that would not be necessary if the work were designed for scholars. The point that is alluded to in the book's introduction is elucidated by R. Leib, the Hafetz Hayim's son, in explicit comments that his father addressed to him:

And thus he spoke: The *Orah Hayim* section of the *Shulhan Aruch* is not addressed to legal authorities, with the exception of specific laws such as the laws of Passover and the like. It is not the usual practice to come to a rabbinical authority to ask a question about the blessings of benefit (*birkot ha-nehenin*), and not even in the more severe laws of Sabbath. This section of the *Shulhan Aruch* belongs to common people. Indeed, it is enough for the common people to fulfill the precepts that are directed to them, when presented in an accessible manner, but it is impossible to overburden them to study the origins of the issue, not to mention that not everyone is intellectually capable of this.⁴³

R. Leib further recounts that "this issue gave him no rest," and it was this that motivated the Hafetz Hayim to write the *Mishnah Brurah*. Later in this memoir, he mentions as an aside that his father's goal in this work was "to explain the *Shulhan Aruch* so that everyone could have access to it."⁴⁴

This point should not be underestimated. In an age when the autonomy of the individual became a predominant modernist banner and thereby was conceived as a threat to tradition, the Hafetz Hayim actually recognizes, to some degree, the individual's authority to make halachic decisions for himself, as long as he is equipped with basic tex-